

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

כרך יז, תשכ"ו

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

מילון היסטורי אקדמי ללשון העברית. עם זאת אין המכונות כול-יכולות. עבודה, שעשייתה דורשת את שיקול דעתו של החוקר, אין המכונות מסוגלות לעשותה. העבודה המדעית, החל בקריאת כתב-היד וההתקנת הנוסח לעיבודו במכונות, וכלה בקביעת ערכה המילוני של כל מלה ומלה, מסורה רובה ככולה בידי העובד המדעי.

דניאל לייבל

“ מ ת י ה ד י ם ”

במגילת אסתר ה, יז „ורבים מעמי הארץ מתיידיים” מפרש רש"י מתיידיים בפשיטות: מתגיירים. ובדומה לכך נמסר בתרגום השבעים בצמד פעלים „נימולו ונתגיירו”, שכן בימים שניתרגמה המגילה ליוונית (בכל אופן לא לפני המאה הראשונה לספירה, ואולי במאה שלאחריה, כשכבר ניטש פולמוס המילה בעדת הנוצרים הראשונים בירושלים, וכבר נחשפה המילה במיוחד תנאי ראשון לשלומי אמוני ישראל). ברם היירונימוס בוולגטה, שהשתדל בעקב תורתו של פולוס לסלק מן המגילה זכרה של התיידיות ומילה כאחד, תרגם „התחברו לנימוסיהם”, בלי להזכיר יהודים כלל. וראוי להביא בזה מימרתו של לותר: Ich mag das Buch Esther nicht, es judenzt mir allzusehr (= איני אוהב את ספר אסתר, הוא נראה לי יהודי יותר מדי).

לעומת זאת תורגם מתיהדים באנגלית (מהד' גיימס
המלך): became Jews; ובימינו מתרגם New Standard revised
Version קרוב למכוון: הצהירו שהם יהודים.

ולדיוקו של דבר אין מתיהדים במגילה אלא
"מעמידים פנים כיהודים", כפי שמוכיח ההסבר
שלאחר כך: "כי נפל פחד היהודים עליהם". והוא כדרך
מתנבאים, מתחסדים, מתחכמים, כידוע. ודומה, שזהו גם
המשמעות המקורית של "מה נדבר ומה נצטדק" (בר' מד, טז)
— מה נעמיד פני צדיקים; שאחריו בא ההסבר:
"האלהים מצא את עוון עבדיך". ורק השכנות עם מה נדבר
גרמה, שייחסו לו משמעות משנה, "מה נצדיק עצמנו בדברים".
וכן, כידוע, "יש מתעשר ואין כל" (משלי יג, ז). וכן נמצא
ב"פענח רזא" לר' יצחק יהודה הלוי (הובא במילון בן-יהודה)
בפירוש לכתוב "והאיש משה ענו מאד" — "התענוו מאד,
כאילו אין לו כל העשרה הדברים הרחניים", שמנאם המחבר
לפני כן.

ולאחרונה חודשו בדרך זו פעלים גזורי-שם: התמשכל,
התמסכן — העמיד פני משכיל, פני מסכן. וכן אפשר להשתמש
בצורה זו גם לאפנים אחרים של העמדת פנים, כגון מתמזג
(מלבד משמעותו בארמית: "מתייעץ") כלפי מי שמציג
עצמו כמלך ואינו הוא.